

Filip Timingeriu: Člověk jako zoon politikon a filosofie jako výchova člověka...

(Oponentský posudek disertační práce)

Miroslav Pauza. FLÚ AV ČR, Praha.

Práce Mgr. Timingeriu je soustředěna především kolem textů Martina Heideggera z padesátých let, týkajících se problémů řeči, básnictví a myšlení. Autor v Úvodu ozřejmuje svůj záměr následovně: "...cesta, kterou chceme kráčet, není cestou k vědění, jež znají vědy pod titulem metoda... k procházení krajiny významně otázkou po člověku a výchově... (jsme se)... odvážili na cestu k řeči... jako o tom, co je člověku nejvlastnější... O co nám jde není... *představování*... ale naopak *myšlení*". (s. 7)

Práce je členěna do sedmi „kroků“ (kapitol). Začíná zamyšlením nad Platonovou koncepcí „druhé plavby“, ptá se, k čemu má být filosofie pro příště povolána, dále sleduje Heideggerovy analýzy básnické zkušenosti s řečí, Wittgensteinovo rané porozumění řeči, závěrečný verš básně Stefana Georga „Slovo“, specifikuje rozdíl myslitelských a básnických cest a konečně předvádí myšlení bytí, které se prodělalo zkušenost s „bytností řeči“.

Autor se následně vyjadřuje k „akademickým náležitostem“. Konstatuje, že je ve svém přístupu zásadním způsobem ovlivněn nejen četbou a promyšlením Heideggerových textů, nýbrž i přednáškami prof. Hogenové, doc. Pelcové a doc. Benyovszkého. (Abychom jmenovali jen to hlavní...) Toto působení má vztah k té tradici výuky na Pedagogické fakultě, která staví na dědictví Komenského a následně Patočky, Palouše a Peškové. Odkazuje rovněž na některé zahraniční publikace, mezi nimiž je zmíněna práce F. W. v. Hermanna: *Pravda o myšlení Martina Heideggera* (česky: Togga, Praha 2017), m. j. se vyrovnávající s nařčením Heideggera z antisemitismu. Všechna tato autorova odvolání mají značný význam pro pochopení jeho přístupu k problematice. (Viz dále)

V tomto stručném posudku se vyjádříme k otázkám, formulovaným jako náležitosti k oponentuře.

1) Zvolené téma je jistě aktuální, ovšem nikoliv přímo ve smyslu *okamžité, krátkodobé* aktuality, ale té, která přináší filosofii jako takové. Západní duch již více, než dva a půl tisíce let hledá fundamentální odpovědi na fundamentální otázky. A Heideggerova filosofie nesporně k této intenci navýsost patří. Velmi pozitivně lze hodnotit, že Mgr. Timingeriu se pokouší - a to na základě spolehlivé znalosti textů - o svébytné a samostatné, ... vniknutí do povahy příhodnosti (Ereignis) toho, co se odehrává když... spolu hovoříme“ (s. 136).

2) Pokud jde o to, zda disertace splnila stanovený cíl, lze konstatovat období toho, co byla naznačeno v bodě 1): bytnostné zadání filosofie je fakticky nekonečné a nikdy není zcela „realizovatelné“. Každá analýza je k němu jen jistým „krokem“, „přiblížením se“... Tak je tomu ve svrchované míře i v případě „uchopení Bytí básněním“. I tak je ale možné mít za to, že předložená práce je zde na dobré cestě.

3) Pokud jde o metodu disertace, ta je adekvátní svému zadání. Nejde o „klasický“ dějinněfilosofický výklad, který jistě vyžaduje odborné znalosti, ale může si vystačit s jistým popisem analyzovaného systému, nýbrž o *pouštění se navždy trochu nejisté pole*. S touto situací se doktorand vyrovnává odpovídajícím způsobem.

4) Pokud jde o „nové poznatky, které práce přinesla“ můžeme tvrdit, že naznačuje jisté radikálnější možnosti, jak přistupovat k filosofické problematice, resp. k takové, která je na pomezí filosofie a básnictví (básnění). To jistě také vyžaduje, abychom opustili striktní exaktní filosofickou terminologii a použili obrátů (což autor činí), jež jsou až „lyrické“ - ostatně jde o „ponor do řeči“... Od čtenáře to následně vyžaduje značnou dávku porozumění ve smyslu „dobré vůle“. Nicméně to k textům tohoto ražení patří. Tímto se zároveň vyjadřuji k další otázce, položené oponentovi - totiž otázce po „významu pro společenskou praxi“. Zde nemůže jít o žádný *bezprostřední* význam. Je to spíše jistý návod k myšlení, které se neдрží „tradičních“ formulí.

5) A konečně: „splňování podmínek na toto řízení“. Jde o práci nesporně zasvěcenou a odborně fundovanou. Prokázána je znalost primární i sekundární literatury a schopnost abstrakce. Práce je, podle mého přesvědčení, plně disertabilní.

Nyní ovšem - tak řečeno již „pod čarou“ - k dvěma problémům, které v práci shledávám.

A) Značné rozpaky ve mně vzbuzuje pasáž, věnovaná L. Wittgensteinovi, příznačně nazvaná „Krok zpět“ (zejména s. 62 - 70). K věci se vyjádřím jen stručně. Moje první námitka je „užší“. Na straně 63 předkládané disertace čteme, že „...mít co do činění s fakty (čímž se myslí termín *Tatsache* v německém originálu „Tractatu...“) přísluší výhradně v novověku se ustanovivší *matematické vědě*... Otázka však může znít, co Wittgenstein vlastně rozumí termínem *Tatsache* - česky nepřesně „fakt“. (V anglické verzi ovšem „totality of facts“). Podívejme se na první dvě věty „Tractatu...“ (1 a

1.1) Zde je řeč o tom- v souvislosti se „světem“ - „...was der Fall ist“ –česky asi“co se prostě stává...“, „co je prostě už tak“. (Das ist der Fall=jo, to se stává...že např.v daném čase nepřijede tramvaj...). Bylo by možná třeba říct, že Wittgenstein rozhodně nemá na mysli nějaká „přírodovědecká“ fakta, nýbrž –jak to říct – *situaci? dění? příběh? událost??* (Jistě v jiném smyslu, než Heidegger!!!). Wittgenstein je ovšem „pozitivist“ – hledí na „realitu“, na „svět“(a i na jazyk) jinak, než Heidegger. Nicméně „že by vycházel“... zcela zřetelně z Marxovy jedenácté teze o Feuerbachovi“(což má být podle pana Timingeru“patrné“ s.67) pro mne rozhodně až zas tak „patrné“není. A pak ty věty o „mlčení“(s.68 nn). Pro Wittgensteina je hranicí světa hranice jazyka(a naopak). Přečtěme si pozorně závěr „Tractatu...“(věty 6.54 a 7). Lze tomu – a nejen tomu - rozumět i tak, že co je za hranicí jazyka je za hranicí světa, lépe „světa“, a proto nezbyvá, než o tom... mlčet. *Řeč totiž někde* –alespoň podle Wittgensteina –prostě *má končit...*

A nyní má „širší“námitka, resp. poznámka: zdá se, že pan Timingeru přistupuje k Wittgensteinovi se stejnou *přísností*, jak přistupuje k Heideggerovi se *vstřícností*. Snad by bylo možno doporučit nejen určitou *empatii*, nýbrž i objektivnost, odstup, kritičnost... (Věc –soudím – má své důvody, ale na jejich artikulaci vědomě rezignuji).

2) Pan Timingeru analyzuje pojem „lassen“(68 nn). A mluví o tom, že“Básnění vidí, protože nechává(lassen)věci jevit právě tak jako to, čím jako věci jsou“(s.68). Z dějin německé filosofie ovšem víme, že lze mluvit nejen o básnění, nýbrž i o myšlení jako takovém. Ve dvacátých letech XIX.století s pojmem „lassen“ Herbart pracuje proti Hegelovi. Tehdy to znamenalo“nenavlékat předmětům násilím nějaký spekulativní plášť“. Tato polemika je známa všem znalcům oboru a proto o ni už nebudu dále mluvit. (A stejně tak ani o Heideggerově pojmu „Gelassenheit“ –„Ponechavost“ - který se rozhodně nevztahuje jen na básnění!!!). Chci jen připomenout jistou „tradicí“ v německých diskusích a to, že i Heidegger do oněch „tradicí“ patří...

Závěrem ještě jedna poznámka(opět jen „pod čarou“). Pan Timingeru v úvodu zmiňuje m.j.knihu von Herrmanna „Pravda o myšlení Martina Heideggera“. Tuto práci, zejména její úvodní kapitoly(které by měly být téměř povinnou četbou...) je třeba hodnotit velmi vysoko. Nicméně, když pozorně přečteme a zejména promyslíme strany 66 a následující, můžeme získat dojem, že autor se – ve snaze nic neskrývat, psát *pocitivě* –sám dostává s rehabilitací Heideggera jako antisemity(netýká se vztahu k NSDAP) do někdy i obtížných situací. I zde nechám věc bez komentáře –jen s výzvou k pečlivému čtení a zvláště *promyšlení...*

ZÁVĚR:

Poznámky „pod čarou“ jsou právě jen „poznámkami pod čarou“. Je věcí pana Timingeru, zda na ně bude brát zřetel, či ne. Práci jako takovou hodnotím kladně a doporučuji k obhajobě včetně návrhu na udělení titulu Ph.D.